

Základy psychologie tvořivosti

Jarní semestr 2017, rozsah: 1/1, „B“, 4 kredity

Garantka: Doc. Mgr. **Lenka Lacinová**, Ph.D¹ (IVDMR, 246, lacinova@fss.muni.cz)

Vyučující: Mgr. **Eva Pavlíková** (konzultace po domluvě, epavliko@gmail.com)

Cílem tohoto výběrového semináře je nejen se poučit o psychologickém pojetí tvořivosti akademicky, tj. studiem příslušné teorie, ale rovněž si zkusit tvořit a prožít pocity provázející proces vlastního tvoření.

Předmět je svou povahou **AKTIVNÍ** a **INTERAKTIVNÍ** – očekává se bdělá a nadšením sršící účast časné ranní pondělní hodině navzdory ☺.

Výuka PSY 155 se koná:

KDY: **pondělí**

V KOLIK: **8:00 – 9:30 (Zahajujeme semestr ☺)**

KDE: učebna **42** (4. patro), FSS MU, Joštova 10

KLASIFIKOVANÝ ZÁPOČET - podmínky:

1. nejméně 80% aktivní účasti na lekcích, tj. možno **2 krát** nepřijít. Vyšší neúčast (3 až 4 absence) bude řešena náhradním zadáním, vysoká neúčast (tj. 4 a více absencí) pak doporučením předmět opakovat v následujícím akademickém roce. Docházka těch, kteří „spadnou do pořadí“ v průběhu prvních týdnů JS, bude řešena individuálně.
2. prezentace své vlastní tvořivosti nějakým výtvořem trojrozměrným, virtuálním, slovním, hudebním ... před ostatními účastníky semináře.

Na začátku každé lekce 2-3 lidé předvedou svoji tvořivost. Přineste s sebou něco, co jste sami vytvořili - rozměrné předměty hmotné povahy stačí vyfotit. Prezentace všeho druhu - můžete (se) předvést reálně či virtuálně v rozsahu 5 – 7 minut.

Termín prezentace své tvořivosti zvolte zde ideálně do **27. 2. 2017**:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1KQB-UK6pTI99Q-4rSXcjm3ccHIOEmjXQvEa3z3FLW8/edit?usp=sharing>

Vzhledem ke skutečnosti, že krom velikonočního pondělí i oba květnové svátky budou v pondělí, by bylo fajn, kdyby někdo vystoupil se svou tvořivostí už 20. 2. 2017.

3. **zápočtová práce** (zvolíte JEDNU z níže uvedených alternativ a do **6. 3. 2017**):
4. **úspěšné absolvování vědomostního testu**

¹ V letním semestru 2017 z důvodu pracovní zaneprázdněnosti PSY 155 nevyučuje, obraťte se na ni pouze v nouzi nejvyšší.

(Povinná literatura k testu:

- Dacey, J. S.; Lennon, K. H. (2000). *Kreativita*. Praha: Grada – vybrané kapitoly:
 - 1. kreativita a její složky (str.11-20)
 - 2. stručné dějiny kreativity (str. 20-44)
 - 7. formování rysů tvořivé osobnosti (str.120-133)
 - 8. kognitivní procesy v kreativitě (str. 134-149)
 - 9. kreativní řešení problémů (str. 150-162)
 - 11. hemisféry mozku (str. 176-188)
 - 12. nový biologicko-sociální výklad kreativity (str. 191-215)
- Přednášky
- Doporučená literatura k testu:
 - Žák, P. (2004). *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press.
- **Vaše vlastní otázky/úlohy – při/po každé lekci napište do sdíleného dokumentu jednu kvízovou otázku na to, co vás nejvíce zaujalo či co jste si zapamatovali nebo si chtěli do budoucna zapamatovat:**
<https://docs.google.com/document/d/1vFL2z2sbJajp3fYwud0jPTejuFwDQEi4TeBs9lpKLpE/edit?usp=sharing>

Okruhy zápočtových prací pro rok 2017 (seřazeno dle odborného přínosu ☺)

praktická zkušenost s administrací na identifikaci tvořivosti

Obnáší návštěvu kabinetu psychodiagnostických pomůcek a administrace Torranceho testu tvořivého myšlení nebo Testu Urban-Jelenova na sobě či dobrovolníkovi včetně vyhodnocení dle příslušného manuálu. Zápočtovou prací budiž oskenované vyplnění testu (se zamaskovanými identifikačními údaji testované osoby) a vaše vyhodnocení v písemné podobě. Součástí by mělo být i metodologické zamyšlení nad testovatelností kreativity v intencích použité metody.

zpracování hesla z oblasti psychologie tvořivosti do Wikipedie²

Pomozte české Wikipedii, aby obsahovala kvalitní a dobře ozdrojovaná hesla z psychologie kreativity a rozšířte svoje dovednosti o psaní veřejných odborných textů.

dobré heslo = ozdrojované heslo (kvalitní zdroje - recenzované odborné publikace - monografie, výzkumy v odborných časopisech)

velmi dobré heslo = viz výše + propojení na související témata, tj. odkazy na kvalitní weby, multimediální aplikace, fulltexty odborných článků...

Zvolené téma/heslo zapište do tohoto sdíleného dokumentu a do **7. 5. 2017** nakopírujte do příslušného sloupce i URL odkaz na vaše heslo:

² http://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Studenti_p%ed%9a%ed_Wikipedii

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1tzbXTLSZZRq3BGIAAgcSZF60BG-Zm-futFli_jeMS6U/edit?usp=sharing

tvůřivé praktikum - aktivní účast na akci pořádané Dětským koutkem na FSS³

Obnáší vymyšlení, přípravu a zrealizování tvořivé, sportovní či zábavné aktivity pro děti batolecího/předškolního věku v rámci např. Velikonočního odpoledne pořádaného Dětským koutkem na FSS. Vhodné pro trpělivé zájemce s hravým duchem a pozitivním vztahem k netrpělivým lidským mláďatům v časnějších fázích vývoje. Avšak i tady bude podmínkou kratší písemné pojednání – zdůvodnění zvolené aktivity, její vhodnosti pro daný věk dětí, co v dětech může vyvolat za pocity, jaké dovednosti může stimulovat a jak případně může přispět k rozvoji tvořivosti dítěte.

(Tato aktivita je vhodná i jako kompenzace častější nepřítomnosti ve výuce, neboť nahradíte nepřítomnost užitečnou přítomností.)

(kritický) rozbor a zhodnocení vybraného komerčně nabízeného kursu tvořivosti či osobního rozvoje

Trh se zájmovým i profesním vzděláváním přetéká nejrůznějšími nabídkami zaměřenými na sebezdokonalení či lepší zvládnutí života. Najděte nabídku, která vypadá zaměřená též na rozvíjení tvořivosti, a se zapojením kritického myšlení zhodnoťte, co vzdělávání nabízí, zda je/není podloženo vědeckými poznatky, jakých metod využívá a zda nějak hodnotí osobní přínos pro frekventanty či jejich skutečný pokrok v trénované oblasti.

Termín zadání tématu seminární práce:

6. 3. 2017

Termín odevzdání seminární práce:

7. 5. 2017

Rozsah práce:

4 - 5 normostran

Forma odevzdání zápočtové práce: pouze v **elektronické podobě** do stejnojmenné složky ODEVZDÁVÁRNÝ předmětu PSY 155. Hesla do Wikipedie se „odevzdávají“ na Wikipedii, vyučujícím „zasíláte“ pouze odkaz na heslo – zkopírujete je do tabulky, kde jste se k tématu přihlásili:

Formální náležitosti zápočtové práce:

- normostrana = 60 znaků na řádku, 30 řádků, 1800 znaků včetně mezer na jedné stránce
- písmo Times New Roman, velikost 12
- formát elektronického textu aBcD.**doc**, aBcD.**rtf**, aBcD.**txt** (ne .pdf)
- čísla pravidla dle APA (Americké psychologické asociace) – viz více *Metodika tvorby bibliografických citací*
http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js10/metodika/web/ebook_citace.html#

„VSTUPNÍ ÚKOL“

Studentky a studenti, jimž byl potvrzen zápis do PSY 155, **velmi stručně (= heslovitě)** sepíší:

1. své pohnutky, proč si jste si zapsali Základy psychologie tvořivosti.

³ Jde o podporu Dětského koutku na FSS, obdobnou aktivitu jinde nelze uznat.

2. svá očekávání ohledně průběhu a náplně kursu.
3. sebehodnocení své tvořivosti: Jste tvořivá/tvořivý? Jak se to pozná či projevuje?
4. představu osobní užitečnosti tvořivosti ve svém dalším osobním či profesním vývoji.

Své odpovědi, prosím, napište do následujícího formuláře, ideálně do **12. 2. 2017** (těm, co bude zápis potvrzen později, mohou dodatečně.)

<https://goo.gl/forms/bRYiqcJGsHIBEKgM2>

Vstupní úkol není povinný, ale je bodově hodnocen a body se započítávají do celkového hodnocení. Jeho smyslem je trochu předem poznat lidi, kteří se v kursu sejdou (viz tabulka níže).

Klasifikační kritéria PSY 155 Základy psychologie tvořivosti

	Max body	Min body
aktivní účast na lekcích, otázky do testu	5	3
„Vstupní úkol“	3	1
Seminární práce	10	5
Prezentace vlastní tvořivosti“	10	5
Kontrola znalostí (test, kolokvium)	10	5

klasifikace	Počet bodů
A	33 – 37
B	28 – 32
C	23 – 27
D	18 – 22
E	13 – 17
F	12 a méně

Terminář

- 12.2. 2017** odevzdat **vstupní úkol**
- 20.2. 2017 vyřízení žádostí o výjimku se zápisem PSY 155
- 27.2. 2017** zadat do ISu **termín prezentace své tvořivosti**
- 6.3. 2017** zadat do sdílené tabulky **téma seminární práce**
- 24.4. 2017** kontrola znalostí - **test**
- 7.5. 2017** **odevzdání seminární práce** (ODEVZDÁVÁRNA ISu, odkaz na heslo do tabulky)
- 16.5. 2017 **odevzdání náhradní práce**

Termíny hlídá také Google kalendář:

<https://www.google.com/calendar/embed?src=3eq9cc5mfca28k4g44gek5ujb8%40grop.calendar.google.com&ctz=Europe/Prague>

Následující program kursu je rámcový, tj. mohou nastat změny.

Každá lekce bude mít část výkladovou a část praktickou, s důrazem spíše na vlastní aktivitu, sebezkušenost a zážitek.

Teorii každý může doplnit dle:

- seznamu doporučené literatury (zvídaví a nadprůměrně pilní)
- studijních materiálů v ISu (zvídaví a běžně pilní)
- E-learningové požadavky a povinnou literaturu k testu čtou všichni ☺

Ke sdělování tipů, požadavků a jiných nezbytných informací bude využíváno elektronické pošty přes IS – sledujte prosím.

A v tomto sdíleném dokumentu jsou pohromadě všechny odkazy, které budete potřebovat:

<https://docs.google.com/document/d/1MLT1DnpYsl-wJihvMgbqRdb4BnFDBWli5SuFHshRCIk/edit?usp=sharing>

První lekce 13. 2. 2017

Úvodní setkání

"Koláče tvořivosti" - sebeposuzovací techniky

Druhá lekce 20. 2. 2017

Trocha nezbytné teorie v psychologii tvořivosti

O významu teorie tvořivosti a jejích aplikacích
(tvůrčí proces, tvořivá osobnost – Perkinsův model)
Online mind mapery

Třetí lekce 27. 2. 2017

Myšlení zvané tvůrčí

- Myšlení konvergentní a myšlení divergentní
- Charakteristiky tvůrčího myšlení – fluence, flexibilita, elaborace, originalita...
- Funkce mozkových hemisfér – tradované omyly versus nové poznatky
- Vlastnosti tvořivé osobnosti – schopnost „vidět“, tj. pozorovat, všímat si a uvědomovat si viděné, vidět a uvědomovat si široké souvislosti, odvaha „jít proti proudu“, mít vlastní názor a umět ho vyjádřit, hravost, radost ze života...

Čtvrtá lekce 6. 3. 2017

Možnosti a meze identifikace tvořivosti

- testy tvořivosti (Torranceho test tvořivého myšlení, Test Urban-Jelenův, THT)
- dotazníky (KAI, Raudsepp)
- sebeposuzovací metody
- praktické a metodologické problémy testování tvořivosti

Pátá lekce 13. 3. 2017

Administrace testu tvořivosti

- (Torranceho test tvořivého myšlení,
- Test Urban-Jelenův),
- **Test hravé tvořivosti**

Šestá lekce 20. 3. 2017

Tvořivost a pedagogická praxe

- Hlavní předpoklady uplatňování tvůrčích přístupů ve vyučování (předpoklad rozvíjitelnosti kreativity + informovaný pedagog + aktivní a nadšený žák)
- Teoretická báze: divergentní a konvergentní myšlení, princip názornosti v prezentaci poznatků

Praktické vyzkoušení některých metod aktivizace posluchačů, jejich vtažení do „děje výuky“

Sedmá lekce 27. 3. 2017

Osobnosti psychologie tvořivosti

- T. Buzan a MindMaps
- E. de Bono: Six Thinking Hats
- A. Osborn – Brainstorming...

Osmá lekce 3. 4. 2017

Tvořivost zakotvená v hlavě versus tvořivost zakotvená v těle

- lokalizace pocitů a emocí v těle, vyjádření (se) pohybem

Devátá lekce 10. 4. 2017

Vnitřní zdroje tvořivosti, „mandaly“ (teoreticky i prakticky – C.G. Jung aj.)

Práce s osobní mandalou, sebereflexe, vnitřní bariéry tvořivosti

17. 4. 2017 – Pondělí velikonoční

24. 4. 2017

- **Kontrola znalostí – test** (ti, co se ze závažných důvodů nebudou moci dostavit k testu, se vynasnaží testu zúčastnit alespoň distančně, ostatní případy budeme řešit pružně a individuálně ☺)
- literatura k testu: Dacey, J. S.; Lennon, K. H. (2000). *Kreativita*. Praha: Grada – vybrané kapitoly; prezentace z přednášek

1. 5. 2017 – Svátek práce

8. 5. 2017 – Státní svátek

Konec semestru 12. 5. 2017

Literatury k tvořivosti dosti (proto pozor na její kolísavou kvalitu):

Literatura základní v češtině:

Dacey, J. S.; Lennon, K. H. (2000). *Kreativita*. Praha: Grada.

Gardner, H. (1999). *Dimenze myšlení*. Praha: Portál.

Hlavsa, J., Jurčová, M.(1978). *Psychologické metódy zisťovania tvorivosti*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.

Hlavsa, J. (1971). Aplikovaná psychologie kreativity. *Československá psychologie*, 25(6), 615-626.

Hlavsa, J. (1972). Nástin psychologie kreativity. *Československá psychologie*, 26(5-6), 529-535.

Hlavsa, J. (1985). *Psychologické základy teorie tvorby*. Praha: Academia.

Hlavsa, J. (1986). *Psychologické metody výchovy k tvořivosti*. Praha: SPN.

Hlavsa, J. a kol. (1981). *Psychologické problémy výchovy k tvořivosti*. Praha: SPN.

Howard, P. J. (1998). *Příručka pro uživatele mozku*. Praha: Portál.

Viewegh, J. (1986). *Fantazie (teoretická studie)*. Praha: Academia.

Žák, P. (2004). *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press.

Literatura základní cizojazyčná:

Clover, A. J.; Ronning, R. R. and Reynolds, C. R. (1989). *Handbook of Creativity*. New York: Plenum Press.

Runco, M. A. (1997). *The Creativity Research Handbook*. New Jersey: Hampton Press Cresskill.

Sternberg, R. J. (2005): *Handbook of Creativity*. (8th edition). New York: Cambridge University Press,

Adams J. L. (1986). *Conceptual Blockbusting: A Guide to Better Ideas*. Addison-Wesley: Reading Massachusetts.

Adams J. L. (1986). *The Care and Feeding of Ideas*. Addison-Wesley: Reading, Massachusetts.

Aplikace psychologie tvořivosti ve výchově a vzdělávání:

Bean, R. (1996). *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Praha: Portál.

Fichnová, K. & Szobiová, E. (2007). *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*. Praha: Portál.

Fischer, R. (1997). *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál.

Lokšová, I., Lokša, J. (2003). *Tvořivé vyučování*. Praha: Grada.

Lokšová, I.; Lokša, J. (1999). *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál.

Read, H. (1967). *Výchova uměním*. Praha: Odeon.

Silberman, M. (1997). *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování*. Praha: Portál.

Zelina, M. & Jaššová, E. (1984). *Tvorivosť - piata dimenzia*. Bratislava: Smena.

Zelina, M. & Zelinová, M. (1990). *Rozvoj tvorivosti detí a mládeže*. Bratislava: SPN.

Zuk, A.N. (1981). *Psychologia tvorivosti*. Bratislava.

Aplikace psychologie tvořivosti – tzv. „motivační literatura“ – návody, postupy, techniky, aktivity:

Buzan, T. (2002). *Síla duchovní inteligence*. Praha: Columbus.

Buzan, T. (2002). *Síla kreativní inteligence*. Praha: Columbus.

Buzan, T. (2004). *Chytře na své tělo*. Praha: Columbus.

Buzan, T. (2004). *Jděte na to chytře*. Praha: Columbus.

Buzan, T. (2007): *Mentální mapování*. Praha: Portál.

de Bono, E. (1997). *Šest klobouků aneb Jak myslet*. Praha: Argo.

Kirst,W. & Diekmeyer, U. (1998). *Trénink tvořivosti*. Praha: Portál.

Nöllke, M. (2006). *Naučte se myslet kreativně*. Praha: Grada.

O'Keefe, J. (1995). *Týden pro duševní svěžest*. Praha: Tallpress.

O'Keefe, J. (1995). *Týden pro osobní úspěch*. Praha: Tallpress.

O'Keefe, J. (1995). *Týden pro větší tvořivost*. Praha: Tallpress.

Další nezařazené:

Csikszentmihalyi, M. (1996). *O štěstí a smyslu života*. Praha: Lidové noviny.

Kim, S. H. (1993). *Podstata tvorivosti*. Bratislava: Open Windows.

Königová, M. (1998). *Tvořivost = kreativita*. Praha: FF Univerzity Karlovy.

Pietrasiński, Z. (1972). *Tvorivé myslenie*. Bratislava: Obzor.

Poláková, J. (1993). *Myšlenkové tvoření*. Praha: Filozofický ústav AV ČR.

Szobiová, E.(1998). Sociální prostředí a tvorivost'. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 33(3), 223–231.

Tuma, M. (1991). *Tvorivý člověk*. Bratislava: Obzor.

Slovníček základních pojmů:

pružnost (flexibilita) = snadné osvojování nových a struktur myšlení

soubor cvičení rozvíjejících pružnost myšlení

plynulost (fluence) = rychlé a snadné nacházení vhodných nápadů a představ

soubor cvičení rozvíjejících plynulost myšlení

originalita = mít často množství neobvyklých a zajímavých nápadů

soubor cvičení rozvíjejících originalitu myšlení

analýza (= schopnost popsat obsah a souvislosti, schopnost precizně definovat)

soubor cvičení rozvíjejících analytické složky procesu myšlení

produktivita (= neustálé překypování nápady a způsoby řešení)

soubor cvičení stimulujících produkci nových myšlenek